

به نام خالق جهان هستی

آب و هوا و خاک، که در اختیار ماست
ارکان هستی اند و بهای محیط زیست
خالق چو کرده خلق بیا حرمتش بدار
تکریم کن ز لطف خدای محیط زیست

عوامل آلودگی و راه های حل آن در شهر های بزرگ افغانستان

پیشگفتار

خداوند را سپاسگزارم و از اداره ی محیط زیست تشکر می کنم که فضا را برای شرکت مقاله نویسان و محققان آماده کردند تا برای آلودگی زدایی محیط زیست دست به آگاهی دهی و شناخت عوامل تیرگی محیط و ارائه ی راهکارهای درست بزنند که این کار اداره ی محیط زیست افغانستان، کار نیکوست و خود خدمت بزرگ به ملتی است که هر روز گرفتار درد و رنج است.

محیط زیست، تنها محوری برای زندگی سالم است. زندگی سالم با محیط شفاف و پاک و به دور از دغدغه های زیست محیطی قابل دریافت است. شرایطی که به زندگی سالم می انجامد، بیش از هر شرط دیگر، محیط زیست سالم است. اگر محیط زیست سالم و مثبت باشد، انسان های آن محیط نیز از گرفتاری بسیار و رنج های بی شمار در امان خواهند بود. زیرا آلودگی محیط زیست، ضربت محکم به سلامتی انسان می زند.

از همین رو، اداره ی محیط زیست افغانستان با توجه به شرایط حساس، تصمیم گرفته تا از قلم بدستان بخواهند که برای آگاهی دهی مردم بکوشند و نگذارند فضای ناآگاهی به آلودگی هوا و افزایش رنج بی شمار مردم بدل گردد. حرکت اداره ی محیط زیست، بی تردید بجا و زیباست. هر حرکتی برای داشتن محیط زیست سالم، بزرگترین خدمت به خلق است. پس چه نیکوست که قلم بدستان با حضور در مسابقه ی مقاله نویسی در مورد عوامل تیرگی محیط زیست و راه های بیرون شدن از آلودگی، شرکت جویند و با کمال خرسندی از اقدام دست اندرکاران محیط زیست پذیرایی نمایند.

چکیده

در این مقاله به موضوعاتی پیرامون محیط زیست اشاره شده که با رعایت آن موارد از سوی مردم، صاحبان کارخانجات، دست فروشان سطح شهر با همکاری ادارات ذیربط که در متن به آن ها به کرار اشاره گردیده، به یک محیط زیست سالم، عاری از هرنوع آلاینده های زیست محیطی دست خواهیم یافت.

عوامل آلوده کننده های شهر های بزرگ و پر ازدحام، دست فروشان(میوه، ترکاری، البسه، سایرخوارکه، زودپزی ها، فروشنده های دوره گرد و...) که نه در دولت ثبت فعالیت دارند و نه هیچگونه احساس مسئولیت در قبال حفظ محیط کار می داشته باشند، دوکانداران، کارخانجات صنعتی، غیر معیاری بودن جوی های کوچه ها، موتر های کهنه و فرسوده، استفاده بی حد و مرز مردم در زمستان از چوب و ذغال، عدم آگاهی مردم و بی توجهی آنان در خصوص محیط زندگی شان، نبود کارخانه های بازیافت مواد زائد که باید در جای چاه شده و کمپوست گردد، می باشند.

در این جا به راه های مبارزه با این چالش ها بصورت خلاصه و شماره وار اشاره شده که با اجرای آن موارد میتوان بسیاری از مشکلات را از بین برد.

واژه های کلیدی: عوامل، آلودگی، راه حل، شهر، بزرگ، افغانستان

هدف از پژوهش

کشور عزیز ما افغانستان به ویژه شهر های بزرگ و پر ازدحام در این اواخر دستخوش عوامل آلوده کننده های محیط زیست گردیده که این موجب پیدایش انواع امراض و خطرات به انسان ها و حتی انقراض سایر موجودات ساکن در این سرزمین اعم از حیوانات، نباتات، ساحات باستانی، پارک های تفریحی می شوند. در این مقاله تلاش بر این شد تا مهم ترین موارد آلوده کننده های محیط زیست را جستجو، بصورت شماره وار نام برده و راه های مقابله با آن را به ارگان های ذیربط به خصوص اداره ملی محیط زیست ارائه نمایم، تا با عملی نمودن پیشنهادات که در متن مقاله تذکر داده شده، یک افغانستان نظیف، پاک، خرم، باطراوت و سرسبز همراه با مردمان پاک، نظیف، صحتمند، بافرهنگ و با دانش محیط زیستی داشته باشیم.

مقدمه

انسان به عنوان اشرف مخلوقات و جانشین خداوند بر روی زمین، حق دارد از نعمت های الهی استفاده کند؛ اما این استفاده نباید آن چنان باشد که حق دیگران در بهره برداری از این نعمت الهی در خطر قرار گیرد و یا تضییع گردد. به عبارت دیگر، انسان همان گونه که حق استفاده و بهره مندی از محیط زیست سالم را دارد، مسؤولیت درست استفاده کردن از آن را نیز بر عهده دارد.

با نگاهی به وضعیت فعلی محیط زیست، در می یابیم که انسان ها در بهره برداری از طبیعت و محیط زیست به مسؤولیت خود در حفظ و حراست از آن به درستی عمل نکرده اند. شاهد این سخن، بحران عظیمی است که محیط زیست دچار آن شده است.

آلودگی محیط زیست از جمله معضلات جدی و چالش برانگیز در بسیاری از شهر های بزرگ جهان است که سکونتگاه نیمی از جمعیت کره زمین به حساب می آید، با نگاهی به وضعیت فعلی محیط زیست، در می یابیم که انسان ها در بهره برداری از طبیعت و محیط زیست به مسؤولیت خود در حفظ و حراست از آن به درستی عمل نکرده اند. شاهد این سخن، بحران عظیمی است که محیط زیست دچار آن شده است.

آلودگی محیط زیست از منابع گوناگون صورت می گیرد. با پیشرفت تمدن بشری و توسعه فن آوری و ازدیاد روز افزون جمعیت، در حال حاضر دنیا با مشکلی به نام آلودگی در هوا و زمین روبرو شده است که زندگی ساکنان کره زمین را تهدید می کند.

کشور عزیز ما افغانستان، به خصوص شهر های بزرگ مثل کابل، هرات، مزارشریف و ... نیز از این امر مستثنی نبوده، انواع آلودگی های صوتی، آلودگی هوا، آلودگی سرک ها و کوچه های شهر ها، حتا آب های زیر زمینی که دارای عمق نسبتا کمتری باشند مصئون نبوده.

این نوع آلودگی ها به نسبت ازدحام بیش از حد جمعیت، استفاده بی حد و مرز مردم از مواد احتراقی (ذغال و چوب) مخصوصا در زمستان، عدم مدیریت دست فروشان، نا آگاهی مردم در مورد محیط زیست و خطرات ناشی از آلودگی ها بر صحت انسان ها، چاه بدرفت های غیرفنی، حفرچاه ها به نزدیک بدرفتها، عدم کانالیزاسیون و فعالیت های غیر معیاری کارخانجات صنعتی در داخل شهر و ... می باشند.

برحفظ نظافت و حراست از محیط زیست در دین مبین اسلام نیز تاکیدات شده و نظافت را جز از ایمان داری دانسته، چنان که حضرت رسول اکرم (ص) می فرماید: النظافت من الایمان، یعنی نظافت جز ایمان است.

پیامبر بزرگوار نظافت را همانند تقوا، وظیفه همگانی و همیشگی و همه جانبه ی هر مومن و مومنه می دانست.

پس با هر ابزاری که می شود از نظافت و پاکیزگی پاسداری کنیم، بنیان اسلام برنظافت و بهشت

برای فرد نظیف آماده شده است، پس شایسته چنین دین اینست که متدینین آن از هر پلیدی پاک و از هر آلودگی طاهر باشند.

با این حساب آیا ایمان ما کامل است؟

آیا ما یک انسان یا ایمان هستیم؟ نخیر! وقتی ما نظافت نداشته باشیم چطور میتوانیم بگویم ما ایمان دار هستیم، ما مردان و زنان مومن و مومنه هستیم.

آیا اینکه ما شعار مسلمانی و ایمانداری سرمیدهیم و افتخار هم میکنیم، در تضاد با وضعیت اسفبار محیط زیست ما نیست؟ وقتی این قدر شهر کثیف، محیط ناسالم و مملو از هر نوع کثافات و آلودگی داشته باشیم، زوال و افول ایمان ما را نشان نمیدهد؟ قطعاً که جواب مثبت است.

من بارها دیدم که جوانان مقبول خوش لباس وقتی کیله یا هر خوراکی یا پوشاکی دیگر استفاده میکردند، پست یا پلاستیک آن را در سرک یا جاده های شهر میریخت و با کنایه میگفت، شهر ما خانه ی ما، بعد میگفت ما اختیار خانه خود را داریم.

حالا فرض کن، این مقوله (شهر ما خانه ما) درست باشد، تو خانه کثیف میخواهی چون فرهنگ شهر نشینی را نداری، پس چرا خانه مشترک همه را بی نظافت میکنی، حق نداری در خانه مشترک که پنج میلیون نفر زندگی میکنند هر غلط دلت خواست انجام بدی!

چنان که شاعر می فرماید:

ملک تو نیست آب که آلوده اش کنی
جان مایه است آب برای محیط زیست
خواهی اگر سلامتی جسم جان خویش
سالم بدار هم تو هوای محیط زیست
از روی جهل، گر ننهی ارج قدر خاک
نشاختی تو قدر و بهای محیط زیست
محمد رضا امیری

یک نکته، یک اشتباه!

اکثریت مردم ما پلاستیک، یا بوتل آب و هر چیزی دیگری را بعد از استفاده به سرک ها میندازند، با این دیدگاه که، در کابل بیش از پنج میلیون نفر زیست می نمایند، رعایت کردن یا نکردن نظافت توسط من هیچ تاثیر بر پاکی یا آلودگی شهر ندارد، و اکثریت مطلق همین تصور دارند که با رعایت کردن نظافت توسط یک نفر هیچ تغییرات مثبت در محیط ماحول ما رونما نمیگردند، و همه در الودگی شهر خود سهم میگیرند. حالا بیا برعکس آنرا تصور کنیم، اگر همه آنچه

استفاده میکنند زباله آن را در زباله دانی بیندازند، آن وقت باز هم همینطور یک شهر کثیف و آلوده میداشته باشیم؟ نخیر!

آن وقت شهری پاک، زیبا، عاری از هرنوع آلودگی ها، شهر ایده آل، مدینه طیبه را دارا خواهیم بود.

میدانید که هر زباله که ما در سرک میریزیم باعث میشود قامت نارنجی پوشان عزیز ما جهت برداشت آن زباله خم گردد، آیا رواست که ما هم شهری خود را کثیف کنیم و هم قامت یک انسان را خم کنیم؟

جوانان عزیز! شهروندان گرامی! هممیهنان مهربان! بیائید در حفظ و نگهداری و پاکي محیط زندگی خود سهم انسانی و ایمانی خود را ادا نمائیم، بیائید از خود شروع کنیم و با این شروع زیبا وطن زیبا داشته باشیم.

به آرزوی یک افغانستان آباد، آزاد، پاک و سالم
در پناه واجب متعال باشید.

تعریف محیط زیست

محیط زیست به همه محیط های که در آن زندگی جریان دارد گفته می شود، مجموعه ی از عوامل فیزیکی خارجی و موجودات زنده که با هم در تعامل هستند محیط زیست را تشکیل می دهند و بر رشد و نمو و رفتار موجودات تاثیر می گذارند.¹

چگونه محیط زیست سالم و ایده آل داشته باشیم؟!

اصل عمومی بودن حفاظت از محیط زیست، همگانی بودن آموزش محیط زیست را در ضمیر خود نهفته است. همگانی بودن آموزش و آگاه سازی اجتماعی در رابطه با حفاظت از محیط زیست مورد تأکید سازمان ها، کنوانسیون های بین المللی، دولت ها و افکار عمومی است. منظور از همگانی بودن آموزش هر دو فرآیند یادگیری و یاد دهی است. به دلیل تقسیم کار در زندگی اجتماعی عصر حاضر و ایجاد سازمان های تخصصی، انتظار این است که هر سازمانی مسئولیت حوزه مرتبط با عنوان و وظایف خود را به تنهایی بر عهده گیرد. به همین دلیل انتظار اولیه این است که سازمان حفاظت محیط زیست نیز به تنهایی مسئولیت یاددهی و دانش افزایی محیط زیست را عهده دار شده و بر سطح آگاهی مردم در رابطه با اهمیت و ارزش محیط زیست و خطرات ناشی از بی توجهی یا کم توجهی انسان ها بر محیط زندگی شان با خبر سازند؛ در مقابل مردم نیز مکلف بر حفظ و حراست از محیط زندگی خود می باشند.

¹. شهریار، خالدی، - مبانی محیط زیست - 1379 - انتشارات شهر آب

در ذیل به چند مورد اشاره می نمایم که همکاری چندین جانبه از سوی ادارات ذی صلاح محیط زیست و مردم را مستلزم می دانم.

1. صنف بندی کارخانجات صنعتی و تولیدی و اختصاص دادن منطقه ی را جهت ایجاد شهرک صنعتی.

ایجاد شهرک صنعتی بیرون از شهر باعث می گردد تا تمام کارخانه های تولیدی به خصوص کارخانجات گچ، ذوب آهن، سنگ بری، ریگ ریشن، کلچه پزی و... بیرون از شهر انتقال داده شود و فعالیت نمایند. کارخانجات در تمام جوامع به ویژه در افغانستان از موارد اصلی آلوده کننده محیط زیست بشمار می روند، اگر از سوی دولت با همکاری صاحبان شرکت ها مطابق با معیارها مدیریت گردد میزان آلودگی هوا کاهش خواهند یافت.

2. ایجاد و ترویج چاه های کمپوست از سوی وزارت زراعت و اداره ملی محیط زیست.

اداره ملی محیط زیست با همکاری وزارت زراعت در رابطه به آموزش، مزیت های کمپوست و ترویج آن در بین مردم میتواند نقش ارزنده را در امر کاهش زباله های تجزیه شونده ایفا نمایند،

تولید کمپوست از زباله های شهری دارای ارزش بسزای می باشند، چرا که در برگیرنده منافع از قبیل کاهش آلودگی های ناشی از دفن، کاهش حجم زباله و تولید کود مناسب برای زمین های مزروعی می باشد، مواد که از آن کمپوست بدست می آید بجز مواد پلاستیکی و شیشه، دیگر تمام مواد آلاینده تجزیه شونده می باشند، این فرایند ارزش اقتصادی داشته و همچنان در از بین بردن و یا حداقل کاهش آلودگی محیط نقش مثبت دارد.

3. صنف بندی و مدیریت کراچی ها و دست فروشان داخل شهر

مدیریت درست دوکانداران و دست فروشی های داخل شهر اعم از کراچی های میوه، ترکاری، کالاهای زودپزی های روی جاده، هتل ها و... میتواند در جمع آوری و کاهش آلودگی محیط زندگی ما اثر فوق العاده داشته باشند، این دسته فروشندگان با گذاشتن زباله دانی و اختصاص دادن ده افغانی در روز برای استخدام دو یا سه نفر کارگر جهت جمع آوری زباله های محدوده کاری شان، آن ساحه را عاری از هر نوع کثافات نمایند، در صورت تخلف ازین امر باید توسط اداره ذیربط جریمه و در نهایت از ساحه به عنوان متخلف محیط زیست اخراج گردد و همین طرز برای دوکانداران نیز قابل تطبیق می باشند.

4. توزیع و ترویج گرمخانه برای خانه های رو به آفتاب در زمستان

نصب گرمخانه در ولایات، بخصوص مناطق سردسیر در ایام زمستان بسیار رایج می باشند، این طرح باید در شهرهای بزرگ نیز بصورت گسترده ترویج و عملی گردد؛ نصب گرمخانه در کابل و سایر ولایات روزهای آفتابی از اهمیت خوبی برخوردار است، گرمخانه با پول اندک با مزیت فراوان میتواند نقش قابل توجهی در کاهش آلودگی هوا داشته باشد؛ یک گرمخانه باتوجه به خورد و بزرگ بودن آن با هزینه اندک استفاده چندین ساله دارد.

5. نوسازی و بازسازی جویچه های داخل کوچه و حفر اجباری چاه های سپتیک برای بدرفت توسط صاحبان خانه و حتی اگر امکانش باشد پروژه بزرگ شهری را به این مناسبت تخصیص دهد.

قابل یاد آوریست که عامل بزرگ آلوده کننده شهر های بزرگ مثل کابل همین چاه های غیر معیاری دستشویی های است که خانوار در سطح زمین بطرف کوچه ها ساخته است و اکثریت کوچه ها از همین سبب متعفن و کثیف گردیده، اگر کوچه های شهر که آلوده ترین قسمت شهر را تشکیل میدهند درست کار و مدیریت شود بدون شک که بخش اعظم از آلودگی ها و تعفن شهر از بین رفته و یا به حداقل آن خواهد رسید.

حتی شاهد عمل بسیار نا شایست بعضی از خانه های که در بغل کوه های (تلویزیون، کارته سخی، چنداول، چهل دختران، افشار و...) زندگی می کنند می باشیم که زمانی باران سرازیر شد آن ها با اسوء استفاده از فرصت تمام بدرفت های دستشویی های خود را دم سیلاب داده همه در سطح شهر پخش میکنند، باران بجای اینکه برای کابل نشین ها رحمت باشد بیشتر سبب ناپاکی و کثیفی شهر میشود، و این عمل نابخردانه را با آگاهی و ایجاد ورکشاپ های محیط زیستی میتوان از ذهن مردم پاک کرده و از تکرار این عمل در آینده جلوگیری گردد

6. آگاهی دهی برای عوام در مورد اضرار الوده کننده های محیط زیست.

با برگزاری صنف های آموزشی در رابطه حفظ و نگهداری محیط سالم و ایده آل برای جوانان، تدویرسمینارها برای اقشار مختلف، ورکشاپ، آگاهی از سوی وکلای گذر، نصب بیلپورد ها در ساحات پر ازدحام، تبلیغات از طریق رسانه های تصویری، صوتی، چاپی و شبکه های مجازی، اضافه کردن مضمون بنام محیط زیست در نصاب تعلیمی مکاتب و کریکولم تحصیلی پوهنتون ها، تبلیغات از سوی ملا امام های مساجد و منابر بر لزوم رعایت حفظ و صحه و نگهداشت محیط عاری از هرنوع کثافات مطابق گفته های حضرت رسول خدا (ع)

- ایجاد یک شرکت خریطه سازی از جنس مواد تجزیه شونده ی چندین بار مصرف با همکاری شرکت های خصوصی و حمایت دولت جهت عرضه این نوع پاکت ها و جاگزین ساختن آن بجای خریطه های پلاستیکی، این خود میتواند در کاهش آلاینده های محیط زیستی کمک قابل ملاحظه نماید.

- تریج و ترغیب فرهنگ نهال شانی در پیش روی و داخل هر حویلی از سوی اداره ملی محیط زیست با همکاری وزارت زراعت و شاروالی کابل و مکلف دانستن صاحب خانه از سوی اداره ذیربط جهت و حفظ و نگهداری آن.

-

نتیجه گیری

محیط زیست، تنها چهارچوب زندگی بشر است که بیرون از آن نمی توان زندگی کرد. پس برای حفظ و نگهداری پاک محیط زیست راه هایی در این مقوله مطرح گردیده که رعایت آن می تواند زندگی را در جامعه سرشار از سلامتی و صحتمندی عنوان نماید.

یکی از راه های اساسی برای جلوگیری از آلوده شدن محیط زیست، آگاهی دهی است که در بالا بدان اشاره شده است. آگاهی دهی می تواند فضای اذهان را برای پیش گیری از آلوده شدن محیط زیست فراهم کرد. زیرا تا مردم سود و ضرر فضای صاف و پاک و یا آلوده و ناپاک را ندانند نمی توانند به ارزش آن پی ببرند. از این رو مسؤولان بایستی در قسمت بیداری مردم تلاش کنند تا مردم از زیان و ضرر و سود نتایج مثبت و منفی محیط زیست سالم و ناسالم آگاه شوند.

مسئله ی دیگر که می تواند به داشتن محیط زیست سالم کمک کند، پاک کاری محیط زندگی است. این هم به آگاهی مردم بر می گردد. اگر مردم آگاه باشند قطعا فضای و پیرامون خانه و کاشانه ی خود را با انداختن اشغال خراب نمی کنند. در این قسمت اگر آگاهی دهی درست صورت گیرد. مردم در بخش انداختن اشغال توجه می ورزند و اگر آگاه نباشند، نمی توانند به ضرر جانبی آن پی ببرند.

از جمله مسئله ی مهمی که می تواند به محیط زیست سالم بینجامد، استخدام تیم حفاظت از محیط از سوی دولت است. دولت بایستی در اداره ی منظم محیط زیست پیش قدم شده و مردم را نیز تشویق کند تا فضای زندگی ملت به آلودگی و تیرگی بیرون گردد.

دیگر این که کارخانه های صنعتی از داخل شهر به بیرون شهر کشیده شود و فروشگاه های که به محیط زیست صدمه می زند، به صورت اساسی و درست در شهر، جابجا گردد و دست فروش های روی سرک نیز در مکان کم ازدحام انتقال داده شود.

